

ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 11 ԵՍՏՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ Հարաթ 27 Յունուարի

1890

Հարաթ 27 Յունուարի ԵՍՏՆԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ № 11

Տարեկան 10 ռուբլի, վեց ամիսը՝ 6 ռուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ռ. 50 կ. ամիսը՝ 1 ռ., հատուկ 5 կուպոնի Բաժանորդ գրուած են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը:

Խմբագրութեան Հասցեն՝ Тифлис. Редакция «Нор-Даръ» կամ Tiflis Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրատունը բաց է ամէն օր (բացի առիթներէն) ժամը 9-ից մինչեւ 2-ը: Ցայտարարութիւնները ընդունուած են ամէն լիցուներով: Ցայտարարութիւնները բաժնէ 2 կ., ընկալմանը համար կրկնապատկի:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ - ԳՐԱԿԱՆ ԵՆԿԱՆ

ՆՈՐ-ԴԱՐ

ԱՄԵՆՈՐԵԱՅ ԹԵՐԹԸ
Թիֆլիսում

Ներկայում 1890 թուականին

(Եօթներորդ տարի)

Հրատարակում է Նոյն Դերձով և Ժրագրով

Խմբագրութիւնը ստանում է և սեպհական հեռագրերն էր

Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, վեց ամսուանը՝ 6 ռուբլի, հատուկ՝ 5 կուպ. Եւրոպայի, Թիւրքիայի, Ամերիկայի և այլ հեռաւոր երկիրների բաժանորդները վճարում են տարեկան 30 Ֆրանկ:
Բաժանորդ են գրուում իւրաքանչիւր ամսի 1-ից միայն:
Թիֆլիսում բաժանորդ են գրուում միայն «Նոր-Դար»-ի խմբագրատանը:
Խմբագրատունը գտնուում է Բարոնսկայա փողոցում, պոստ-հեռագրատան քիմ, տուն № 12.
Օտար քաղաքներից դիմում են խմբագրութեան՝ Тифлисъ. въ Редацію ежедневной газеты «НОРЪ-ДАРЪ» կամ Tiflis (Caucase) Rédaction du journal «Nor-Dar».

Խմբագրութեան հրատարակիչ՝ ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խմբագրութեան կողմից:
Մի երկու նկատողութիւն:
Հեռագրի թիւն:
Քրոնիկոն.— Լուսեր: Նամակ խմբագրին: Դէպքը Տէր-Աղէքսանդրեանց, Մատենադարանի (հարուստ):
Քաղաքական.— Քաղաքական լուսեր:
Խառն լուսեր:
Նրեկոյեան հեռագրերն էր:
Տեղեկատու:
Ցայտարարութիւնն էր:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Դրաշարների մեծ կարիք ունենալով, սրանով ծանուցանում ենք որ հայ լեզուի գրաշարներ ենք, որոնցում «Նոր-Դար»-ի համար: Դրաշարութեան պաշտոն որոնողները խիստ կարող են տեղ ստանալ: Դիմել «Նոր-Դար»-ի խմբագրատունը, Բարոնսկայա փողոց, տուն № 12:

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՅ

Երբ տարին մօտենում է իւր վախճանին, սովորաբար դանդաղ լրագրերն անգամ սկսում են կենդանանալ, լրագրերի աշխատակիցներն գործելու աւելի եռանդ են ցոյց տալիս, խմբագրիներն աշխատում են աւելի ընտիր համարած լուրուածները, աշխատութիւններն տարուայ վերջերում կամ նոր ըսկուող տարուայ սկզբներում հրատարակել: Հին տաւերը նոր տաւերի են փոխուում, հրատարակիչներն աշխատում են մեծ խոստումներ անել, թուել իրենց աշխատակիցների անունները, որոնք պարտաւորուած գրականութեան մէջ «ամենանշանաւորներ» են լինում: Այդ «առաւելութիւններ»

գուրկ է մնում «Նոր-Դար»-ը միայն. տարուայ վերջին ամիսներում, ոչ խմբագրութիւնը և ոչ էլ նրա հեռաւոր աշխատակիցներն գործելու առանձին եռանդ չեն ցոյց տալիս, մինչև տեղում կարելի է ասել, որ դադարած են երևում: Այդ նրանից է, որ «Նոր-Դար»-ը տարի անելով միմիայն նրա սկիզբը և վերջը չէ հասկանում. տարի անելով նա ամբողջ տարին է հասկանում: Հետեւաբար նրանք, որոնք կամենում են մի որ և է խմբագրութեան գործունեութիւնն ըստ արժանւոյն գնահատել, պէտք է ամբողջ տարին վերջնեն և ոչ թէ «բաժանորդագրութեան սեզօնի»-ին ցոյց տուած եռանդը: Դժբաղդաբար մեզանից չէ կախուած մի օրումը տպարանը փոխել կամ հին, փչացած տաւերի տեղ նոր և ընտիր տաւեր դնել: Տպարանատէրը խոստացել է վաղուց արդէն նոր տաւեր տալու. մեր կողմից փողի խնայողութիւն չէ լինում, քանի որ խմբագրութիւնն միւսներից ոչ թէ պակաս, այլ աւելի է վճարում: Ինչ որ մեզանից է կախուած մենք կը կատարենք, ամեն կերպ կաշխատենք, որ թերթը թէ լաւ խմբագրուած լինի և թէ բազմակողմանի նիւթերով հարուստ. կաշխատենք այս տարի աւելի շատ համարներ տալու քան երբ և իցէ և անշուշտ շատ աւելի քան մի որ և է հայոց թերթը: Առանց անունները թուելու «Նոր-Դար»-ը իւր ընտիր աշխատակիցների ոյժերի վրայ լինում, հետզհետեւ կը բազմապատկէ իւր գործունեութիւնը՝ ձմեռ է թէ ամառ՝ այդ միւսնոյն է նրա համար:

Խմբագրութիւնն իւրով է, որ կզոհացնէ իւր ընթերցողներին, սպասում է միայն, որ ընթերցող հասարակութիւնն էլ իւր պարտքը կատարէ:

ՄԻ ՆԵՐԿՈՒ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆ

Այս յունուարին տեղական մի թերթում որոշ նպատակով մի նկատողութիւն լոյս տեսաւ, որ վերաբերում է Աստրախանի թեմի առաջնորդին Իրեն թէ յիշել թեմի գեր. Առաջնորդը իւր թեմի քահանաներէն պաշտօնական գրութիւններով պարտաւորեցրել է տալով իւր նոյն թեմի քաղաքներում մի թերթ (անունը չէ յիշուած): Տեղական թերթը այդ լուրը հաղորդելով, դժուարանում էր հաւատալ, որ այդպիսի բան կըսւի լինի և, հրաւիրում էր թեմական Առաջնորդին հերքելու այդ լուրը, որպէս զի նա «հասարակաց կարծիքի առաջ» դուրս գալ «անհամարութիւնից»: Լաւ հասկանալով մի ասած թերթի ցարը և այդպիսի դէպքերում նրա գործ դրած ֆօկուսները, մենք այդ անսակ նկատողութեան վրայ, ինչպէս անում ենք սովորաբար, ուշադրութիւն չդարձրինք: Այժմ մենք տեսցել ենք նամակներ, Մարգարիտ, Վարդիկաւկաղից, որոնց մէջ նամակ գրողները յարձակում են, որ վերոյիշեալ քաղաքներում թեմական առաջնորդից ոչ մի պաշտօնական և ոչ-պաշտօնական թուղթ չէ ստացուել մի որ և է թերթ տարածելու համար, որեւի՞ն և ոչ էլ «Նոր-Դար»-ի համար, քանի որ նկատողութիւնը արուած է «Նոր-Դար»-ի վերաբերութեամբ:

Թերթի խմբագիրը իւր կողմից կարող է աւելացնել, որ անա յունուարը վերջանում է և Աստրախանի թեմից պաշտօնական կամ ոչ-պաշտօնական մի կամ քան բաժանորդ չէ ստացել Աստրախանի թեմի մի որեւէ քաղաքի հոգեւորականից կամ քահանայից կամ Աստրախանի վիճակաւորի միջնորդութեամբ: Իրողութիւնը հրապարակով յայտնուող յետոյ կը կամենայինք մեր կողմից էլ մի քանի նկատողութիւններ անել աչքի առաջ ունենալով մեզ հակառակող թերթը:

Հասարակաց կարծիքի առաջ՝ արդեօք «անհամարութիւն» չպիտի հաշուի, եթէ մի որեւէ թեմական առաջնորդ աշխատէ ոչ թէ «Նոր-Դար»-ը տարածել, այլ որոնք ձեռքովը գալիս է նրա տարածումը խախտելու, աւելի հակացող լուրջ ուսուցչներին պաշտօն չտալ, որովհետեւ «Նոր-Դար»-ի ուղղութիւնն համակրի են կամ թղթակցում են նրան և, ընդհակառակը, տարածել ամեն կերպ այն թերթը, որ «Նոր-Դար»-ի հակառակ ուղղութիւնն է ներկայացնում: Այդ մասին «Նոր-Դար»-ը կարող է շատ զեղեցիկ երգեր երգել, բայց նա լսել է և ցաւել է մարդկանց փոքրոգութեանը վրայ:

Արդեօք մեզ հակառակող թերթը չէ յիշում այնպիսի դէպքեր, որ իրեն համար բաժանորդներ ուղարկողները ազդեցիկ և պաշտօն վարող հոգեւորականներ լինէին: Նրեի այդ թերթի համար ինչ որ անեն, դա կարգին է և այդ պարտաւորութիւնն ունի նա, իսկ ինչ կատարած, որ կարող է մի թեմական Առաջնորդ համակրել «Նոր-Դար»-ի ուղղու-

թեան և նրա տարածմանը նպաստել, այդ արդէն բաւական է, յանցանքը, մահացու մեղք համարուի: Տէր Աստուտուած, մեր ազատամտութեամբ այնքան խաւարածիտ ենք և զկամութիւնից այնքան կտրացած, որ համոզմունքի աղաւթութիւնը յետին հայի մէջ ընդունելով, զլանում ենք ճանաչել նոյն ազատութիւնը բարձր հոգեւորականի մէջ, որ մեր խելքին և մեր խորհրդին կարօտ չէ:

Թէպէտեւ մեր բարձր, խոհուն, գիտուն, հասկացող հոգեւորականները, որոնք նաեւ գտնուում լինէին, ընդհանրապէս «Նոր-Դար»-ի ուղղութիւնն համակրող են, այդ մենք դիտենք և զարմանալի էլ կլինէր եթէ համակրէին, քանի որ «Նոր-Դար»-ը ազգային Հայաստանացի եկեղեցու շահերին ծառայող պաշտպան է կղած և միշտ կը լինի, բայց ցաւով պէտք է ասենք, որ հայոց հոգեւորականութիւնը «Նոր-Դար»-ի համար մինչև օրս ոչինչ չէ արել: Հալածանք է կղել «Նոր-Դար»-ի բաժնիքը:

Մենք այնպէս ենք հատուցած, որ եթէ հայ հոգեւորականներ տարածէին մի որեւէ միջոցներական թերթ, այդ կը լինէր անհամար դրութիւն, եթէ մեր երկրում չըլձող բողոքական քարոզիչները աշխատէին տարածել «Նոր-Դար»-ը, դա ճշմարիտ որ «հրէշաւոր լուր» կլինէր, այն ինչ եթէ հայ հոգեւորականութիւնը տարածէր (այդպէս բան չէ տեսնել) «Նոր-Դար»-ը դա—բնական կլինէր: Թող ուրիշն առ այժմ իրեն հանդիստ պահէ մեզ հակառակող թերթը, մեր ժողովուրդը դեռ այն տգիտութեան մէջն է, որ նրա մէջ անհեղանի է կատարում և ոչ թէ բնական:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՄԻՍՏԻՆ ԴՈՐԵԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 24 յունուարի.— Բարձրագոյն Թոյլտուութիւն է ստացուել 1892 թուականին միջազգային երկաթուղային կոնգրէսի նիստերը Պետերբուրգում կազմելու:

Այսօր, լուսաւորութեան միջնորդի օգնականի նախագահութեամբ սկսուում են գիմնադրութիւնը զաստանդութեան խնդիրը քննող յանձնաժողովի նիստերը: «Нор. Вр.»-ն հաղորդում է, որ գիմնադրութեան գաստաւորութիւնը բարեփոխելու նախագիծը կարող է պետական խորհրդի ներկայ նիստաշրջանում քննուել:

Իւրաքանչեւ տեղական բերքերի արժէքն իջնցնելու խնդիրը քննող յանձնաժողովը, բոլոր գէմոտիւններից կարելի տեղեկութիւններն ստանալով, պետական խորհրդին առաջարկել է մի նախագիծ՝ այն միջոցներով, որ հարկաւոր է ձեռք առնել զեղաշտնտեսական բերքերի տեղափոխութեան պայմանները բարեփոխելու համար:

«Իր.»-ը հաղորդում է, որ ընդհանուր մեքսային տուրքը քննող յանձնաժողովը իւր աշխատութիւնները առաջ է տանում այնպէս, որ պետական խորհուրդը կարող լինի մինչև 1891 թուականը նախագիծը հաստատել:

ՊԱՐԻՉ.— «Journal des Débats»-ը առանձին յօդուածով յայտարարում է, որ մինչև իսկ եթէ էլ լրջան ու Լօթարինգիան երբէք էլ Գերմանիայի հետ միացրած չլինէին, այն ժամանակ անգամ պէտք էր Ռուսիայի դէմ Փրանս-գերմանական դաշնակցութիւն կազմելու միտքը մերժել, որովհետեւ դա հակառակ է Փրանսիայի զգացումներին, աւանդական սովորութիւններին և շահերին: Ընդհակառակն, Փրանսիայի և Ռուսիայի միջև ոչ թէ դաշնակցութիւն, հապա քաղաքական համաձայնութիւն կայացնելու համար անխախտ հիմք կայ: Այդ պատճառները գոյութիւն ունենին 1870 թուականից առաջ և ոչ ոք կարող է ոչնչացնել նրանց:

ՎԵՆԵՍԱ.— Իրաք Անդրաշի առողջութիւնը խիստ վտանգաւոր է: ԼՕՆՈՎ.— Մարքիդէ լուր է ստացուած, որ հերցօգ Մօնտան-օիէն զբօսանքի միջոցին կաթուածահար լինելով վախճանել է:

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳ, 25 յունուարի.— Սենատը վաղիկաւազի նահանգական դատարանի նախկին նախագահ Վիտկովսկուն մեղաւոր ճանաչեց Բարանովի կայքը ճանդով ծախուելու միջոցին դատական պրիստաւ Լիւբոբիչին անկանոն գործեր կատարելու ստիպելուն և դատարանի կարասիքի վերանորոգութեան վրայ հաշուապահ Վեչերիօի ծախսած 472 ռուբլու հաշիւը իւր ժամանակին ներկայացնելու վրայ չհսկելուն համար, իսկ քարտուղարի օգնական Մեշկովից կաշառք առնելուն, ինչպէս և իւր սպասաւորների դատարանի ծառայ և կուրիէր հաշուելուն համար անպարտ ճանաչեց: Վեչերիօն մեղաւոր է ճանաչուած իւր հաշիւները ժամանակին չներկայացնելու վրայ չհսկելուն համար, իսկ քարտուղարի օգնական Մեշկովից կաշառք առնելուն, ինչպէս և իւր սպասաւորների դատարանի ծառայ և կուրիէր հաշուելուն համար անպարտ ճանաչեց: Վեչերիօն մեղաւոր է ճանաչուած իւր հաշիւները ժամանակին չներկայացնելու վրայ չհսկելուն համար, իսկ քարտուղարի օգնական Մեշկովից կաշառք առնելուն, ինչպէս և իւր սպասաւորների դատարանի ծառայ և կուրիէր հաշուելուն համար անպարտ ճանաչեց: Վեչերիօն մեղաւոր է ճանաչուած իւր հաշիւները ժամանակին չներկայացնելու վրայ չհսկելուն համար, իսկ քարտուղարի օգնական Մեշկովից կաշառք առնելուն, ինչպէս և իւր սպասաւորների դատարանի ծառայ և կուրիէր հաշուելուն համար անպարտ ճանաչեց:

ՄՕՍԿՈՎԱ.— Հնագիտական համագումարը վերջացաւ. յաջորդ համագումարը Վիլնյուում է լինելու 1893 թուին:

ԲԵՐԼԻՆ.— «Կայսերական յայտարար»-ի մէջ հրատարակուած է պետական կանցլերի անունով տրուած կայսերական մի հրաման, որով պատուիրուում է Փրանսիայի, Անգլիայի, Բելգիայի և Զուլցե-րայի գերմանական դեսպաններին տեղեկանալ այդ երկրները կառավարութիւններից, թէ արդեօք նրանք համաձայն են վերջին ժամանակներս առաջացած բառուորների կարիքներին նպաստելու խնդրի առթիւ բանակցելու: Եթէ այդ խնդիրը սկզբունքով ընդունուի, այն ժամանակ պետական կանցլերին անմիջապէս պիտի պատուիրուի կոնֆերենցիայի իրաւերն աւել բոլոր պետութիւններին, որոնք կարեկից են բանուորական խնդրին: Մի ուրիշ հրամանով առևտուրի միջնորդին պատուիրուում է վերաբնել արհեստների վերաբերեալ օրէնքները՝ արդարացի գանգատներին գոհացում տալու և բանուորների ու գործատեւների խաղաղութիւնն ապահովելու համար: Վայսը յայտարարում է, որ նա ցանկանում

է, որ պետական հանքային գործարաններն օրինակելի հաստատութիւն դարձնուին: Այդ խնդիրները քննելու համար պետական խորհուրդը պէտք է գումարուի կայսրի նախագահութեամբ: ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.— Ի նկատի ունենալով, որ այն պանդոկներում, ուր լաճախում են բանուորները, մարկէրների միջոցով փողով բերիարդ խաղալը զարգանում է և թէ խաղալու հրապուրում են նոյն իսկ խաղալ չիմացողներն՝ գրաւ բռնելով, Պետերբուրգի քաղաքապետը արգելեց այդ տեսակ բերիարդի խաղը:

«НОВ. ВР.»-ն լսել է, որ առևտրական նաւահանգստի մասին Սևաստապոլի և Քիզիլմարշի միջև եղած վեճը վճռուած է Սևաստապոլի օգտին: Պրոշտուած է Ստրելցիկի ծովային զորքի առևտրական նաւահանգիստ դարձնելը:

Նոյն թերթը հաղորդում է, որ երկաթուղիների ժամանակաւոր կառավարութեան մէջ Սիբիրի երկաթուղու գլխավոր շինելու կազմուած լանձնաժողովը մշակել է նրան գլուխ բերելու գլխաւոր հիմունքները: Երկաթուղու շինութիւնը պէտք է շարունակ կատարուի, բայց այնպիսի հաշուով, որ այդ գծի վրայ աշխատութիւնները 1900 թուին վերջանան: Ծախսը 250 միլիոն ռուբլուց աւելի չպիտի լինի: Երկաթուղու պիտի սկսուի այն մասից, որոնց, զանազան պատճառներով, նախապատուութիւն է տրուելու:

ՀՈՒՍ.— Լոնդոնից ստացուած տեղեկութիւններին նայելով, Պորտուգալիան շուտով եւրոպական կոնֆերանսի է կազմելու Անգլիայի հետ իւր ունեցած վեճը վճռելու համար:

ԼՈՆԴՈՆ.— Գաղ վառող բանուորների գործադուլը վերջացաւ: Լոնդոնի հարաւային մասի գաղալին ընկերութիւնը կրկին բանուորների օրական աշխատութիւնն ուժ ժամ է դարձնում և խոստանում է առաջուայ բանուորներին նորից ընդունել տեղ բացուելուն պէս:

ՊԱՐԻԶ.— Րէյնանի նման, որը քննադատում է ռուսասիրական ցոյցերը, Ջոն-Լէմանը դատաւարում է Ֆրանսիական հասարակական կարծիքը՝ Ռուսիայով դրաւաւելուն համար, որն ինքնի պաշտպանում է այն օգուտները, որ Ֆրանսիայի համար առաջանալու են իւր բուն շահերի քաղաքականութեամբ:

(Երեկ հեռ. չորրորդ երեսում)

Ք Ր Ո Ն Ի Վ Ո Ն

Յունուարի, 25-ին հանգուցեալ Գէորգ Տէր Աշխատանքների թաղման տխուր հանդէսը կատարուեցաւ: Ժամերթութիւնից յետոյ, արժ. տէր Մուշեղ քահանայն մի դամբանական ձառ. խօսեց, որի մէջ մանրամասնաբար յիշեց հանգուցեալի արած գրական ծառայութիւնները, և այն տուեալն աշխատասիրութիւնը, որով հանգուցեալը օժտուած էր, և նա իւր բարի, խաղաղ և ցուցամոլութիւնից խոյս տուող բնասիրութեամբ կարող է մեղանից շատերին բարի օրինակ լինել: Հանգուցեալի դադարի վրայ երեք չքեղ պատկեր կային դրուած՝ Հայրենի գրք, հրապարակութիւններ, նրա գրական երկերը: Ժամերթութեան յաջորդները և Յ, իւր սրտակից բարեկամների կողմից, յուղարկուեցան ներկայ էին և մասնուի ներկայացուցիչներ: Թեմիս առաջնորդ Գեր. Մամբրե սրբազանը իւր ներկայութեամբ յարգեց հանգուցեալի բարի յիշատակը:

Չորեքշաբթի, յունուարի 24-ին Պետերբուրգից Քիզիլմարշ վերադարձաւ երկրիս կառավարչապետի օգնական գեներալ ադիւտանտ Ս. Ա. Երեմիեւսը:

Ռուսիայից եկող զտղեկականների թիւը քանի գնում աւելանում է: Մօտ օրերս կրկին Քիզիլմարշից Նախագահը գնաւու համար մի քանի ընտանիք ռուս գաղթականների, որոնք ըստ սովորականին, ազատ են և ողորմութիւն խնդրելով են ապրում: Անցեալ օրեր զբաղեցրել էր մի կին և մի փոքրիկ մանուկ ողորմութիւն էին խնդրում փողոցներում, բայց քաղաքապետը չիմացողներն արգելեց եղան և ոստիկանատուն տարան:

ՍԱՐՈՎ. (Ջեանշիրի գաւառ).— Ինչպէս արդէն հաղորդել ենք («Նոր-Բար» №176, 1889 թ.), մեր գաւառի շատ տեղերում մորեխի ձուաներ կան: Այժմ կաւելացան, որ Ջեանշիրի գաւառական կառավարութիւնը ստատիկ դրողութեամբ է այդ խնդրով: Անասելի չափ է այդ անիծած միջատի ձուաները, թէև հաւաքում են, բայց դարձեալ շատ մասերը մնաց հողի տակ, դուռն ալ ձուաների մի որոշ մասն էլ փչացնում են սև աղաւանները (արոնները), որոնց անթիւ երամները սեպտեմբերին մեր գաւառը, նշանը տեսնելով կամ կտուցով դուռն են փորում մորեխի բուռները իրենց միջի ձուաներով: Բունները փոքր խողովայնի կամ ասիլամանի ձև ունեն, որի պատերը բաղկացած են մի տեսակ տրծիւնանման պղնձացած հիւթից, իսկ մէջը զարմանալի խիտ դարսուած են ձուաները մանր բրնձի մեծութեամբ: Ինչպէս պատմում են, կառավարութիւնը հրահանգներ պիտի տալ օղորդողներին, որպէսզան ժամանակը նոյնպէս աշխատեն փչացնելու, երբ նրանք չեն արդի նման թրթուր հասուկում կլինին:

Այստեղ լուր ստացուեց, որ Ղարաբաղի կառավարութեան ամենամեծը, Գալիթ-խան Աղալարովը վախճանուել է Լրիմի Սևաստապոլ բաղադրում: Հանգուցեալը գնեցաւ Պալաւարովի միակ ժառանգն էր: Անգլիկ հոգևոր, մարգարէական, անտառներ Ջեանշիրի և Ջեանշիր-գործի գաւառներում մնացին անտէր: Թէ ինչը Գալիթ-խանը և թէ հայրը Հասան աղան, որը յայտնի է գիւղացիների մէջ «Երանալ» անունով, շատ լաւ են վերաբերում եղել դէպի տեղացի երկրագործ հայերը, տալով նրանց ձեռնտու պայմաններով մշակելու իրենց հողերը: Ահա երեք օր է, որ Ջեանշիրի հայտարար դատաւորը հաշիւ է կազմում Աղալարովի կայքի մասին:

ԱՆԿԱՍՏԱՆԻՐԱՊՈՒՏ.— Կիրակի օրը սուրբ պահելու խնդիրը ինչպէս շատ տեղեր, նոյնպէս և մեր քաղաքում ամենքին զբաղեցնում է: Արդէն պ. դատաւարը պատուիրել է քաղաքի ընդեր թաղապետներին, որ ստորագրեն և ստորագրել տան խանութպաններին կիրակի օրը սուրբ պահելու թուղթը: Փափագել է, որ օր առօր կատարուած տեսնենք այդ բարի և մարդասեր կարգադրութիւնը: Կիրակի օրը իրաւունք ունին առևտուր անելու միմիայն հացադործները և մսավաճառները, ամենամանր սուղանք է նշանակուած կարգը խանութներին: Շատ գեղեցիկ է շատ բարի կարգադրութիւն: Տայ Աստուած, որ չուտով իրագործուի, և մեր քաղաքի առևտրականների գործակատարներն էլ որպէս մարդ չարախոս մէջ մէկ աղատ օր ունենան:

Կովկասի շատ քաղաքներում արդէն գոյութիւն ունի բարեգործական ընկերութեան ճիւղը, ըսկայն մեր քաղաքում մինչև այժմ բար, ընկ, ճիւղ չկայ: Կայ հանգամանքն ի նկատի առնելով քաղաքիս պատուաւոր անձերի խորհուրդ կազմելին, որ քաղաքիս մէջ աշխատեն

բանալու «բար» ընկ, ճիւղը և, ինչպէս լուր է, հաւատարմ աղբիւրներից, արդէն բաւական թուով անդամներ կան: Ցանկանում ենք կատարեալ աջողութիւն:

Հիւսիսային Կովկասը Հարաւային Կովկասի հետ երկաթուղային հաղորդակցութեամբ միացնելու միտքը վաղուց է յարուցուած թէև, բայց ի նկատի ունենալով այդ գործը զրուս հանելու դժուարութիւնները թէ տեխնիկական և թէ ֆիզիկական կողմից, մինչև այժմ գործը յետաձգուած է: Սակայն օր օրի վրայ աւելի և աւելի զգալի է լինում այդ երկաթուղու գծի չլինութեան մեծ կարիքը: Մինչև այժմ նոյն իսկ չէ էլ որոշուած սկզբունքով, թէ ինչ ուղղութիւն պիտի ստանայ երկաթուղային այդ գիծը: Մինչև այժմ ի նկատի ունին երեք ճանապարհ, առաջինը Քիզիլմարշ, երկրորդը Սուսիան և երրորդը Ջերաշի: Հոլովով անցնելու ճիւղը հաւատարման, որ Քիզիլմարշի շրջանում նախապէս հանքեր կան, ինչպէս շատ անգամ հաղորդուած է լրագրողների մէջ: Այն ժամանակ արդէն կապուած չի մնալ, որ երկաթուղու գիծը կանցնի Քիզիլմարշի շրջանով: Առաջիկայ գարնանը, մայրաքաղաքի թերթերի ասելով, Պետերբուրգից Քիզիլմարշի շրջան է ուղևորուել մի յանձնախումբ, նպատակ ունենալով ուսումնասիրելու յիշեալ նախապէս հանքերը: Եթէ այդ առիթով տաժած յոյսերը չարագրանան, այն ժամանակ երկաթուղու գիծը կանցնէ նայ այն ճանապարհով, որն աւելի ձեռնառու կլինի:

ՋԱԼԱԼ-ՕՂԱՒՈՒՏ.— Ջալալ-Օղլում չաւորութիւնը որքան գնում, այնքան աւելի զօրանում և վտանգաւոր կերպարանք է ստանում: Յունուարի տասին լոյս տալու էր գիշերուայ ժամը երկուսին չարագործներն յարձակուելով Ջալալ-Օղլանից: Երբ օրերի տան վրայ, սենականից մէկի պատահանից, ուր ընած է լինում ամբողջ ընտանիքը—մայրը իւր որդոց հետ, չորս անդամ հրացան են արձակուել: Երբեք զարգաւոր գնդակներից մէկը միայն թեթեւ կերպով վիրաւորելով մօր շրթները՝ որբերը, որ երեք եղբայր և մէկ քոյր են, բոլորովին անվնաս են մնում: Հայտնի, բարձր մէջ են մնում: Ամբիշպապէս քննութիւնից և չուտափորթ հետախուզութիւնից յետոյ Լուռ պիտաւի պաշտօնակատար իշ. Բարաթովն կալանաւորելով Միլիտի Վարդապարեանցին, որը որբերի հօրեղբորդին է և Բաղրատ Սահակեանցին՝ վերջինիս մօրեղբոր որդուն, նրանց իբրև անմիջապէս յանցաւոր յանձնեց՝ տեղական քննչին: Թէ ո՞ր աստիճանի մեղաւոր են դրանք, այդ ասպայայում կերկայ գործի քննութիւնից:

Միմանց դէմ որդայիներ լարել միմանց և միմանց՝ կեանքի դէմ սպառնալով նորձանք է մեր մէջ և մարդասպանութիւնն ու այդպիսի փորձերն էլ առաջին անգամն էին տեղի ունենում մեզանում: Բայց այս վերջին դէպքը մասնաւոր առանձին ուղադրութեան կարգ է: Այնքան ընկած, իրենց համար մի կողմ քաղաքում խեղճ որբերը ուն ինչ արել և ո՞վ կարող է լինել նրանց թշնամին, հոգու դատաւորի անաչառ քննութեամբ միայն կարող է երևան գալ ճշմարտութիւնը: Հարաբերութիւն արժանի է և որբերին, ներկայիս պաշտպանել էլ ամեն մէկի սրբազան պարտականութիւնն է:

ՂԱԼԱՒՈՒՏ.— Յունուարի 13-ին օրերդաց դպրոցում կար աշակերտական «Երեկոյթ» ներկայ էին՝ դպրոցների հոգաբարձուներն և իրենց հոգաբարձուները, ուսուցչական խումբը, ներկայ և աւարտած աշակերտներն ու աշակերտուհիները: Նկատելի էր մի կողմից անձնաւորութիւն, ինչպէս և տեղիս յաջորդը Սերկոյթում կարողացին ոտանաւորներ թէ

հայերէն և թէ ռուսերէն: Նոյնպէս պարտ էին. աշակերտներին բաժանեցին քաղցրեղէն: Պէտք է ասած, որ հանգիստը բաւական լաւ սպասարկութեան արեց սաների վրայ: Հանգիստի վերջում արժ. Խորէն քահ. Լորդանեանցը երգեց Աշուղ Շիրինի խորհրդաւոր երգը: «Մնացիւր խաղաղութեամբ, ով իմ հողի ջան սիրելի, այսօր ինձ տո՛ւր ձեռքդ» և այլն...

Տեղիս հայ հասարակութիւնը կարգու է հայերէն ներկայացման: Լաւ կը լինէր, որ ուսուցչական խումբը մի օրն է ներկայացնում տար հասարակութեան փափաքը յաղեցնելու համար: Ինչպէս որ ահա այս երրորդ անգամն է, որ ռուսաց ներկայացում է լինում, բարեգործական ընկերութեան օգտին:

Այստեղի երիտասարդութիւնը շատ ընկած դրութեան մէջ է, չկայ կենդանութիւն, չկայ ոչ մի աշխոյժ, չկայ ընկերական միասնականութիւն, որ զոնեա մի որեւէ բարի նպատակների ձեռք տար, նոյնպէս չունին ոչ մի վայր, ուր գոնեա հաւաքուած ընթերցանութեամբ անցկացնէին իրենց ժամերը:

Այստեղ են սովորութիւն է դարձել կիրակի օրերը դուքանները փակ պահել մինչև ճաշուայ ժամը մէկը: Բայց ափսոս, որ երիտասարդներն կամ դատարկ են անցկացնում, կամ չաւայ և անդիւրեկան ճանապարհների հետեւելով դատարկ է մնում եկեղեցիները ժողովրդեան բազմութիւնից:

Այստեղ ձմեռը շատ թեթեւ է անցնում: Զինչ չկայ, թէև ձիւն գալիս է, երկար չէ մնում և սաստիկ ցեխ լինելով օդը միասնաբար աղդէյութիւն է ունենում մարդկանց առողջութեան վրայ: Սովորական տխարութիւնները պակաս չեն:

Դանձալու նահանգի Տուր գիւղից «ԿԱՅ»-ին գրում են. «Յունուարի 11-ին Տուր գիւղի մօտակայքում գտնուող Կոյիշ (Կ) վանքում վախճանեցաւ Առաքել վարդապետ Կոստանդանցը, ութսուն տարեկան հասակում: Հանգուցեալը թողեց պատմական ձեռագիրների մի հարուստ հաւաքածու, որ վերաբերում է 1826 թուին պարսից Ղարաբաղի վրայ արած արշաւանքներին, նոյնպէս և հայերէն ձին շատ հետաքրքիր գրքեր»:

ԱՆԿԱՍՏԱՆԻՐԱՊՈՒՏ.— Տեղիս պ. Աստուածածնայ եկեղեցու օժման առթիւ սպասում ենք թեմիս սրբազան առաջնորդին: Տարտամ զրուցեան մէջ մնացած դործեր շատ կան, յոյս ունինք, որ Նորին Սրբազնութիւնն ուշք կը դարձնէ այդ գործերի վրայ:

Ներկայացուցիւ մի քանի անգամ տեղի ունեցան և այն աջողութեամբ, սակայն մշտական խումբ չունենք: Մըշտական խումբ ունին ռուսները, որոնց «սօբորն» էլ միայն «սօբորն» է լինում, իսկ մերը կէս ու կէս դատարկ: Դիտաւոր դեր (ոչ լեմբի վրայ) կատարողները համարեա երկու դէպքումն էլ հայ հասարակութիւնն է:

Տեղիս ժողովարանում սկսուել են ասիական երկրորդներ, որոնք առհասարակ դատարկ են լինում, մինչդեռ եւրոպական երկրորդները համարեա միշտ լին լինում: Այդտեղ գլխաւոր տեղը պատկանում է զինուորականներին:

Հիւսիսային թերթերը մեր քաղաքն էլ այցելեց. ամենից սաստիկ էր, թէև ոչ մասնաւոր, զեկտեմբերի 15-20-ը, որից յետոյ նուազեց, բայց յունուարի 1-ին և 2-ին մասնաւորին աւելացաւ յանկարծ աւելի քան կրկնակի, բայց ի՞նչ անյայտացաւ Վախճանում ենք երրորդ անգամ վերադառնալ և հետեւութեամբ այլ ևս չըտես զնայ քաղաքից, մասնաւոր որ պարարտ հող ունինք զրա համար—աղքատութիւնը և կեղտոտութիւնն ընդհանուր է հասարակ դատակարգի մէջ: Յուրաք բաւական յաստիկ է, երբե-

մըն հասնում է Բ. 25°-ի: Զամիները կարուել են:

Շուտով հանքային խուրի վրայ մտաւ գրութիւն կայ առանձին տուրք դնելու: Մի քանի րոպէի տուրք պէտք դրուի կերպի, ֆոտոգրֆի, պարաֆիլի և մադրութի, նախապէս էֆֆիլի, զազուլինի, բէնզինի, բէնզոլի և չիլոֆոնի ամեն մի պուրի վրայ 40-ական կոպէկ, ոսկով պէտք է դրուի սկիւտարի և սկիւտարային խուրի վրայ իսկ 20 կ. հում նաւթի վրայ:

ՇՈՒՇՈՒՏ.— Շուշուայ հոգևոր դպրոցի դահլիճում, յունուարի 20-ին, տեղի ունեցաւ ներկայացում յօգուտ նոյն դպրանոցի չքաւոր աշակերտների՝ տ. Եղիաւթի և օրիորդ Առաքելեանցիների ուսուցչի ներկայացում: Մասնաւորները «Պէտք» կոմիզիան, և «Երթ-կրթ» փողերը պ. Մադաթեանցի: Խաղը բաւական աղոյ սնցաւ, հանդիսականները դո՛ւ սրտով հեռացան: Ճնայելով դահլիճի փոքրութեան և աթոռների գնների էժանութեան, զուտ արդիւնք ստացուեց փոքու: Լարապէս 130 ռուբլի:

Խորին հարձակաւորութեան արժանի են յարգելի տիկնոջ և օրիորդների վարձուածը, որոնք այդ բարի գործում ցոյց տուին իրենց բարոյական և մտաւոր բարձրութիւնը և յոյս ունենք, որ նրանց օրինակին կը հետեւեն և ուրիշները:

ՏԻՒՆՎԱԼՈՒՏ.— Յունուարի մէկին վախճանեցաւ Յիսակայան օրիորդաց դպրոցի նախկին վարժուհի տիկին Մարիամ Վարձեկան Տէր-Սահակեանցը: Ամսիս չորսին, թաղման ժամանակը, որը կատարուեց հոգաբարձուների և աշակերտուհիների ներկայութեամբ, հանգուցեալը ևս չէր պարգ. Գրիգոր Վարձեկանցը և հանգուցեալի այդ պ. Երթու Տէր Սահակեանցը նախկին յօդուտ Յիսակայան դպրոցին՝ իւրաքանչիւրը հարկաւորական րոպէի, որը խոստացան կարճ միջոցում տալ: Դպրոցի հոգաբարձութիւնը յայտնում է իւր խօրին շնորհակալութիւնը յիշեալ նուիրաւոր պարտնիքին:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

ՆՈՒԻԻ, 21 յունուարի.— Նուրում աղջիկ փառնեցաւ մասին «Նոր-Բար»-ում հրատարակուած լուրը սխալ լինելով, առիթ է տալիս ինձ որպէս աշխատանքի ուղղող յայտնելու Ներկայացողին և օրիորդը վաղուց սիրային յարաբերութիւն ունենալով ժամադիր են լինում... բայց երկրքի տակ, ձիւնի վկայութեամբ Յուրաք զգալի կերպով ներգործում է նրանց վրայ և երիտասարդն առաջարկում է աւելի յարմարութեան համար գնալ իրենց տունը, որը մօտ է լինում: Օրիորդը զիջում է նրա թախանձանքին և միայն գնում են: Անցնում է մի ժամի չափ, շան հաջոցից և կատուի մաւոցի ձայնից պատահաւորաբար մտնում է օրիորդի մայրը: Նախազգացումից զրոյում ճողգը վառում և անցնում միւս սենեակը, որտեղ ընած են լինում երկու քոյրը, որոնցից մինը՝ փոքրը սիրահարուած օրիորդն է: Մայրը տեսնում է, որ աղջկանցից մէկը չկայ: Բայց զրանից սենեակի դէպի բալկոն տանող դուռը բաց է, կասկածելով մօտենում է անկողնին, տեսնում է, որ փոքրը չկայ, արթնացնում է մեծին և հարցնում՝ «Ո՞ր է ըլլողը» — «Նշխում է» — պատասխանում է աղջիկը: Մայրը պըտրտում է աղջկան բախում, բայց չէ գտնում, որից յետոյ անմիջապէս գնում է իւր ծնողներին յայտնում է եղբուքիւնը: Իմանալով աղջկայ սիրահարուելը, ծնողքը խորհուրդ են տեսնում սպասել նրա գալուն, և գալիս է Տիկնոջ ծնող-

Յանուարի 1-ին անկում միացը ծնունդ է նրա մէջ 1858 թ. և որ 1881 թ. զբաղւած է բերում, որովհետև չէ կամայել, զոր ծառայական և անխնայ թարգմանութիւն անել, իսկ նշանակութիւն ունեցող և կարևոր ծանօթութիւններով հարուստ թարգմանութիւն անելը մեծ աշխատութիւն և երկարատև ուսումնասիրութիւն է պահանջում, մասնաւոր ի նկատի առնելով Մ. Թորնաշու իրեն միայն յատուկ ոճը, որ շատ տեղ անհամարանալի միջոցներով է հասնում, և որ դժուար է աշխարհաբար վերածել, պահելով ոճի յատկութիւնը:

Մանուկներէն, որոնք հ. Խ. ինչպէս ստացած է առաջադասելի մէջ, ընդհանրապէս վերցրել է Լանդուայի և Էմմինի թարգմանութիւններէ թարգմանելով կամ քաղածօրէն ամփոփելով, մեծ մասամբ քաջատրութիւն են հայկական հին կեանքի, առանց որոնց դժուար կը լինէր հասկանալ շատ անգամ Մ. Թորնաշու պատմութիւնը. ծանօթութիւններէ մի քանի մասին ևս վերաբերում է բնագրի մոլթ կտորներին, որոնք համար հ. Խորէնը բերում է զանազան ձևապատկերներ իր փոփոխում և ձևեր և զանազան թարմանիչներ թարգմանութիւնները: Մանուկներէն Մ. Խորնաշու պատմութեան ամենակարևոր մասերից մէկն է,

(Կը շարունակուի)

Վարսամ

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Ք Ա Ն

ՔԱՂԱՔԱՎՈՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Պարզից հեռագրում են, որ ազգային ժողովի պատգամաւոր Մարինոն պատմական գնեկաւ Բուլանովից ստացած մի խիստ հեռագրին, մարտականներ է ուղարկել Ջերսէյ կղզին գնել, Բուլանովէին:

—Յանուարի 8-ին ֆրանսիական պառտաւաճառներէ ժողովում բուլանովական իրաւացութեան անգամներ իրաւաբանական պարզութիւններ մի քանի թերթերին առիթ է տուել խնդրի յարուցանելու, որ այդպիսի անկարողութիւն կատարող պատգամաւորներին պատժի են: Թարկեն՝ զրկելով նրանց պատգամաւորներ ժողովի բոլոր նիստերին մասնակցելու իրաւունքից: Վարսամն է մի առանձին յանձնաժողով, որը տրամադրէ այդպիսի անձերին զրկել 80 ֆուտից առաւելին:

—Ստեբըն Լօնդօնից Հարաւային Աֆրիկայ պիտի ուղարկուի անգլիացի սպայ Դրեկէքլիքին՝ Նաթաուում և Վուայի երկրներում զինուորներ հաւաքելու նպատակով՝ Հարաւ-Աֆրիկեան անգլիական զինուորական պաշտպանելու համար: Եւ զօրքերը պիտի գործադրուին Շիրէ և Զամբէզի երկրները գրաւելու համար, այսինքն այն երկրների համար, որոնք չենք առարկայ են դարձել Անգլիայի և Պորտուգալիայի միջև Հարկաւոր դէպքում այդ զօրքերը պայտպանելու են երկրները Պորտուգալիայի դէմ:

—Ստեբըն Դանիայում պատգամաւորներ ժողովի համար ընտրութիւնները դառն Լնարտաձնեղի ստուար մեծամասնութիւնը ներկայ մինիստրութեան կապուակ կուսակցութեան մարդիկն են: Այս չորրորդ անգամն է, որ պատգամաւորներ ժողովում մեծամասնութիւնը ներկայ մինիստրութեան հակառակ կուսակցութիւնն է կազմում, ըստի և այնպէս մինիստրութիւնը հրաժարական չէ տալիս:

ԽԱՐՆ ԼՈՒՐԵՐ

*** Դոբրոպոլի խորհրդարանը որոշեց՝ — Պորտուգալի (Բուլանիայում) ճահճաւորում պարկուրում, Դանուրի կղզիներում, զորքում է Լէյնիսկի անտառով մի մարդ, որ, ինչպէս ասում են, կրթւած, բայց իրական չէ՝ չէ՝ ասում են, որ է, էնչէ՛ն:

*) ՏԵՍ «ՆՈՐ. ԴԱՐ» № 10.

Дозволено цензу рою. Тифлис, 26-го Января 1890 г. *Տպարան Կապազ լրագրի գրասենեակի* Типографія конторы газеты Кавказъ, Гол. пр., д. Читахова.